

РЕПЕТІЙ Світлана,

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри педагогіки і психології
дошкільної освіти та дитячої творчості,
факультету педагогіки і психології
НПУ імені М.П.Драгоманова,

КОРІНЬ Алла,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри методик та
технологій дошкільної освіти
факультету педагогіки і психології
НПУ імені М.П.Драгоманова

ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ПОДАЛЬШОГО БУТТЯ СУСПІЛЬСТВА

За загальноприйнятим визначенням, людина – це сутність, що втілює найвищий ступінь розвитку життя на Землі, суб'єкт суспільно-історичної діяльності. Як суб'єкт і продукт трудової діяльності, людина є системою, де фізичне і психічне, генетично обумовлене та прижиттєво сформульоване, природне і соціальне утворюють непорушну єдність.

У межах історії філософії людина традиційно розглядалась у єдності таких основних модусів як тіло, душа, дух. Де тіло виступає як елемент природи, як власне людське тіло, що визначається не тільки через біологічні особливості, але й через особливий спектр таких виключно людських почуттів і станів, як сором, сміх, плач та ін.

Душа теж може розумітися у двох основних ракурсах: по-перше, як життєвий центр тіла, "дихання" ("прана", "псюхе"), який є тією силою, що, будучи самим безсмертним, окреслює час тілесного існування (її основні екзистенціали – життя, смерть і любов); по-друге, як екзистенціальне начало, що індивідуалізує людину в суспільстві і визначається у філософії через проблеми свободи і волі, свободи, творчості, гри. Дух утілює в собі фундаментальну сутнісну ідею "людяності" як такої.

За визначенням М.А.Бердяєва, людина – це цілісний духовно-душевно-тілесний організм. Вчений вважає, що людина – це духовна істота, яка несе в собі образ божественного.

Сучасні вітчизняні вчені Г.П. Васянович та В.Д. Онищенко зазначають, що дух є божественним началом у людини і підкреслюють, що особистісний дух людський є подобою Божою.

На думку іншого сучасного вітчизняного вченого В.Ф.Баранівського, у найзагальнішому розумінні дух – це філософська категорія для позначення здатності особистості розкривати зміст буття в його достеменності й за допомогою цього ставитися конструктивно й творчо до власної життєдіяльності. Дух являє собою особливе – духовну форму опанування світу людиною й разом з тим форму саморозвитку самої людини.

Про важливість усвідомлення людиною "власної Божественності" для духовного розвитку вказує американський професор, доктор філософії та математики Франклін Мерелл-Вольф.

У сучасній вітчизняній психології дух не відокремлюється від душі. Свідомість визначається як вища форма психіки (душі), властива тільки людині, оскільки не тільки відображає об'єктивний світ, але і створює його. Самосвідомість розглядається як вища форма свідомості, що передбачає не тільки усвідомлення власного «Я», але і його вдосконалення, тобто творення власних якостей.

У зв'язку з цим, дух розглядається вченими – дослідниками психологами як джерело психічної енергії людини, що забезпечує стійку свідомість, самосвідомість, рефлексію, емоційно-вольові акти та інші найважливіші психічні функції особистості.

Дух, за В.І.Берловим, це Енергія життя. Духовність В.І.Берлов розглядає як володіння позитивно напруженою Енергією життя, Енергією любові, Енергією творчості, яка, звичайно, розуміється як божественна одухотвореність, особлива сила внутрішньої чистоти і внутрішнього благородства, як піднесеність внутрішнього світу людини, спроможного піднятися над матеріальною суєтою своєї корисливої життєдіяльності.

Видатний вітчизняний вчений, академік В.І. Вернадський, надаючи важливого значення духу людини, вбачав у ній сутність Всесвіту, головну цінність світобудови. Вчений вважав, що під впливом наукової думки і людської праці біосфера перетворюється в новий стан – ноосферу. У зв'язку з цим В.І. Вернадським створена теорія "ноосферної людини", яку він трактував як глобальне інтелектуальне та моральне вдосконалення людства на фоні демократизації державної влади на основі соціального та духовного єднання зі

збереженням "єдиної людської особистості" в ноосфері, союзу праці, розуму, наукової думки на рівні "особистість – суспільство – людство" з метою, "створення" нових форм життя людства.

Сучасні дослідники вважають, що екологічні катастрофи на землі відбуваються з причини високого технічного інтелекту та низького рівня духовності, тому духовність і відповідальність, вони пропонують розглядати як майже тотожні поняття, оскільки високоінтелектуальна особистість може бути егоїстичною і застосовувати набуті знання та вміння на шкоду іншим. Людина своєю техногенною діяльністю, спотвореним мисленням губить не лише себе, а й усю планету, забруднюючи навколишнє середовище. Вчені вважають, що від духовності кожної окремої людини залежить стан суспільства.

Тому кожна людина повинна усвідомити сенс і перспективу свого життя, високу цінність розвиненої індивідуальності, усвідомити велику відповідальність за свої думки і очистити своє мислення, стати на шлях духовно-морального вдосконалення, а значить, і суспільства в цілому.

Зазначимо, що духовність, як репрезентація людини, дана їй від народження. Про це відмічається у працях як філософів-класиків, так і сучасних учених.

Г.С. Сковорода зазначав, що зародки духовності людина має у своєму серці, але їх потрібно дбайливо розвивати через усвідомлення своєї істинно духовної природи та призначення у світі. Тому вчений-філософ стверджував, що людина народжується двічі: фізично і духовно. Духовне народження, на думку Г.С.Сковороди, є істинним, тому що людина досягає «божественне у собі».

У своєму дисертаційному дослідженні К. О. Журба погоджуючись із думкою вченого підкреслює, що народжуючись, людина має нахили і задатки, які є її особистим духовним потенціалом, що реалізується залежно від середовища, обставин та способів виховання.

Отже, особистий дух успадковується як можливість, як здатність стати таким. Він сам себе творить шляхом духовної праці, яка не може закінчитись до кінця життя.

Таким чином, у процесі онтогенезу в людині повинен бути субстанціональний духовний стрижень, який виступає в ролі самоконтролю і розвивається, зміцнюється протягом життя незалежно від зміни політичних, економічних та інших соціальних відносин. Таким моральним самоконтролем і регулятором поведінки людини, на нашу думку, є етична категорія моралі – совість. Сучасні вчені зазначають, що голосом совісті в людині виступає голос духу. Совість є властива людині здібність емоційно реагувати на наслідки своїх учинків, що прогножуються або здійснюються в тій мірі, в якій вони задовольняють дві фундаментальні потреби: в об'єктивній істині та доброті.

За А. А. Мілтсом, совість – це найбільш витончене і багате нюансами творіння людського духу, спроможне реагувати на найменшу подію, встояти перед спокусою.

Авва Дорофей у „Добротолібії” зазначає, що при „створенні” людина отримала Божественне – замір, що має в собі подібно до іскри і світло, і тепло; замір, котрий просвітлює розум і показує йому, що добре, і що зле, – це називається совістю, а вона є природний закон. Тому протягом духовного

життя людина повинна слідувати за своїми думками, діями і співвідносити їх з „природним законом” – совістю.

Розвиток совісті, стійких духовних ціннісних орієнтацій, внутрішніх позитивних якостей потрібно розпочинати з раннього дитинства, оскільки дошкільний вік є сенситивним для закладання основ особистості. Емоційні взаємини між близькими дорослими і дитиною є головною умовою її духовного розвитку. Сім'я є найважливішим осередком впливу, виховання дитини. Другою головною постаттю впливу на внутрішній розвиток дитини є особистість вихователя дошкільного закладу освіти. Оскільки вихователь є еталоном для вихованців, то для розвитку їх духовних якостей педагог повинен мати високий рівень розвитку духовності. Отже, вихователь повинен турбуватися насамперед про те, щоб мати ті які якості, які він хоче розвинути в дитині, оскільки кожний об'єкт приймає форму, що відповідає свідомості, яка його створила.

На думку М. П. Лещенко, якщо група людей об'єднується з метою виконання певного виду діяльності, то відбувається явище накладання певних полів і виникає сумарне поле діяльності. Тому вплив поля вихователя як сформованої особистості є вирішальним у створенні сумарного (вихователь + вихованці) поля.

Вихователь, який має потребу у духовному самовдосконаленні позитивно впливає на всебічний гармонійний розвиток дітей.

Кожне спілкування – це обмін енергією, інформацією, взаємопроникнення психічних полів, тому в домінантному полі

високодуховного вихователя відбувається духовний розвиток дітей.

За аналогією, можна зазначити, що викладач вищого навчального закладу має відповідний вплив на студентів – майбутніх педагогів. Сумісне вдосконалення внутрішніх якостей всіх учасників виховного процесу сприяє духовному зростанню суспільства, сповненому творчих, яскравих особистостей.

ЦИМБАЛІЙ Інна,

кандидат філософських наук, доцент кафедри
культурології та філософської антропології

НПУ імені М. Драгоманова

**ЦІННОСТІ І ПЕРСПЕКТИВИ
МИСТЕЦТВА ВИХОВАННЯ:
ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

Питання про оновлення сучасної української освітньо-виховної системи вже досить тривалий час є надзвичайно актуальним як для науковців та самих освітян, так і для урядовців та пересічних громадян нашої держави. Пов'язуючи необхідність такого «оновлення» з євроінтеграційними процесами, в яких нині перебуває Україна, ми одночасно пам'ятаємо про прагнення нашої держави до витворення власної національної системи освіти, а також про цінність і важливість деяких елементів успадкованої системи і, таким чином, цілий ряд дискусійних моментів у вирішенні зазначеного питання. Окрім того, враховуючи ще й інші